

RESENSIE 1

April 2012

Titel: Dieper as Satan

Subtitel: *Verlos ons van die Bose*

Outeur: Evard Huisamen

Uitgewer: Griffel Media, Kaapstad 2011

1. DIT IS 'N NODIGE BOEK

'n Boek in Afrikaans wat so uitvoerig alle spore in die Bybel nagaan oor tekens van die duivel, of Satan, of die Bose, is al lankal nodig. In Engels (en ander tale) is daar heelwat beskikbare literatuur hieroor. In Afrikaans is die keuse beperk. 'n Mens sou die aanpak van hierdie boek fenomenologies kon noem. Na 'n aanvanklik persoonlike voorwoord deur die skrywer, waarin hy sy eie pad met die beskouing oor Satan beskryf, is daar 'n hoofstuk oor die relevansie van die Satan vir die meer resente teologiese denke tot vandag en die invloed van die rasionalisme waarin daar nie meer juis ruimte vir so 'n wese gevind word nie. Dan vee die boek oor die bladsye van die Ou Testament, die geskifte uit die tussen-testamentêre tydperk en dan die Nuwe Testament (Evangelies, Briewe aan die kerk en Openbaring).

'n Boek soos hierdie is nodig, omdat die beskouing oor die duivel, of Satan, of die Bose en sy magte implisiet 'n baie belangrike rol speel in die geloofslewe van die lidmate van die kerk – selfs al dink ons nie noodwendig gedurig op 'n deurdagte manier oor hierdie anti-god/kwaad/bose se invloed in ons lewe nie. Dis amper vanselfsprekend dáár – die skadukant van die lewe. Hoe dit is, waarna dit lyk, hoe dit werk, word nie regtig gevra nie. Mense meen dit het tog iets met sonde te doen, maar 'n sistematiese denke oor wat die verband tussen die duivel/Bose/Satan en sonde is, hoe die verlossingswerk van Christus die invloed van die Bose of bose magte beïnvloed (selfs beperk of oorwin), word nie regtig konsekwent bevredigend deurgedink nie. Daarom is 'n boek hieroor nodig.

Hierdie fenomenologiese aanpak het ook die voordeel vir ons dat dit aan ons 'n uitvoerige Bybelse databasis oor Satan/die duivel aanbied en daarmee ook een of twee algemene opvattinge die nekslag toedien – soos die argument dat Satan 'n gevalle engel was/is (bl 80; 121); dat die Satan van die Ou Testament dieselfde is as die Bose/duivel en sy magte van die Nuwe Testament (bl 218). Dit sal selfs vir sommige as 'n verrassing kom dat die prominensie van die Bose soos ons hierdie verskynsel in die Nuwe Testament aantref, feitlik heeltemal afwesig is in die Ou Testament. Daar is maar enkele verwysings na Satan in die Ou Testament. Maar dan is die “karakter” van die teenpool van God ook heel anders as die Bose en sy magte van die Nuwe Testament. Dit blyk ook baie duidelik uit die teks van die

boek dat Joodse en Christen-gelowiges heelwat van hulle godsdienstige konsepte oorgeneem het van die volke om hulle – vanuit die konteks waarin hulle hulleself bevind het. Ook het baie van hierdie teologiese konsepte ontwikkel as reaksie op ander godsdienste se siening oor God, skepping en bose magte.

2. DIS 'N TYDIGE BOEK

Die gesprek oor die duivel is hier aan die begin van 2012 weer in die openbare media in Suid-Afrika aan die gang. Dit juis na aanleiding van onlangse sinodebesluite (deur die NG Kerk) hieroor. In die aanbevelings van die Algemene Sinode van die NG Kerk in 2011, was daar een punt wat tot hierdie kontroversie gelei het. Dit was die punt waarin daar erken word dat daar 'n verskil van mening in die kerk is oor of die duivel 'n werklike persoonlike karakter is, en of die Bybelse getuienis daarvoor in ons tyd ook anders geïnterpreteer kan word. Daar is in die kerk al meer mense wat openlik sê dat hulle nie meer in die duivel glo nie. Dit beteken egter nie dat daarmee die bose, of die kwaad, of die skadukant van die skepping, ontken word nie, intendeel. Of, dat die verlossingswerk van Christus dus nie meer nodig is nie. Vir baie ander is so 'n standpunt weer glashelder teen die getuienis van die Bybel, waarin ons talle en talle verwysings aantref na Satan, of die duivel, wat as 'n werklike, selfs fisiese entiteit ervaar word/is. Vir ander weer is hierdie mitiese siening van Satan eintlik 'n onderskatting van die erns en subtiliteit van die bose en die vernietigingswerk wat dit in die psige van mense kan aanrig – en die skrikwekkende afmetings wat dit in die wêreld tot gevolg kan hê. Trouens, baie vroeg in die boek neem die skrywer 'n soortgelyke standpunt in, wanneer hy onomwonde stel: “Om aan die Satan of demone te glo, is nie 'n voorvereiste om 'n Christen te wees nie.” (bl 30)

Wat dit betref kon hierdie boek nie meer tydig gewees het nie. En die vraag wat dus aan hierdie publikasie gevra kan word, is: Help hierdie boek ons met hierdie uiteenlopende standpunte wat daar tans in die kerk oor die duivel heers?

3. DIT IS 'N GOEIE BOEK

Hier is baie deeglik met die teks van die Bybel gewerk. Die skrywer kan daarmee gelukkig word dat hy vir ons alle moontlike Bybelse data oor die Satan, duivel en/of Bose en sy magte in die bladsye van die Bybel nagegaan het. Dit is nou handig bymekaar in hierdie publikasie tot ons beskikking gestel. As 'n mens vir iemand 'n aanduiding wil gee van hoe die Bybel oor die duivel praat, is hierdie 'n goeie boek om voor te stel. 'n Teks-indeks aan die einde van die boek sou daarom soveel waarde aan hierdie publikasie toevoeg. Dit sou as 'n baie groot hulp kon dien om hierdie boek as't ware as 'n uitgebreide konkordansie oor die duivel aan te bied.

Omdat die boek die hele tydspan van die Bybel van oor die 1 500 jaar dek (die skrywer stel die tydperk selfs op 2 000 jaar) – en daarom Skrifgedeeltes vanuit verskillende tydvakke en geografiese en historiese kontekste hanteer – is daar begrip voor dat 'n logiese lyn van denke nie maklik is om te handhaaf nie. Hoewel

sommige dit as kritiek sal ervaar, meen ek dat dit juis die boek so goed en outentiek maak. So 'n fenomenologiese aanpak van 'n onderwerp in 'n boek met so 'n wye omvang soos die Bybel, sou baie moeilik tot 'n sistematies-teologiese bespreking van enige saak kon lei. Selfs wanneer 'n mens met so 'n aanpak na die beskouing oor God in die bladsye van die Bybel gaan soek, sal jy as gevolg van die historiese gang van die Bybelse inhoud, asook die verskuiwing in geografiese en historiese kontekste, onwaarskynlik tot 'n eenvormige, logiese, afgeronde beeld van God kon kom. Dis daarom dat die openbaring van God in die persoon van Jesus van Nasaret vir Christene so kosbaar is.

Wanneer 'n mens die boek klaar gelees het – en weer van die eerste bladsye van die boek oorlees, bly die kritiese vraag egter lastig aan die deur klop: of die skrywer daarin slaag om oortuigend die twis tussen die twee denkrigtings wat tans in die kerk en teologie om 'n eerste plek baklei, by te lê. Alhoewel dit baie help om die hele kwessie van die Bose in die Bybel met goeie reg te kompliseer, meen ek dat hier 'n groot leemte in die boek is.

4. DIT IS 'N HALWE BOEK

Dit is jammer dat die skrywer nie die volgende belangrike tree gegee het om die hermeneutiese proses van 'n sistematies-teologiese vraag na die relevansie van die Satan in die konteks van ons tyd te vra en te hanteer nie. Dit is asof die tyd ophou met die aanbreek van die Nuwe Testament. Intussen het daar ingrypende verruiming in kennis gekom oor die mens en menslike gedrag in interaksie met die historiese konteks waarin mense hulle bevind.

In vele van die gevalle waarin Satan/die duivel en sy werk in (veral) die Nuwe Testament beskryf word, het dit te doen met manifestasies en verskynsels waarvoor daar in die mediese wetenskap, die psigiatrie, sosiologie en verwante subdisiplines van die natuur- en sosiale-wetenskappe beskrywings, name en goeie navorsing bestaan.

Dit is heel dikwels in ons teologiese refleksie die probleem dat ons die skuif van voorwetenskaplik na die wetenskaplike tyd nie konsekwent hanteer en verdiskonteer nie.

Heelwat ruimte word afgestaan om Jesus se versoeking in die woestyn te beskryf en daaroor te bespiegel. Daar word op geen stadium gevra of daar 'n ander manier is om na hierdie eensame stryd van Jesus voor die aanvang van sy bediening te kyk nie. Verder kom die stryd teen die duivel/Satan en (sy) bese magte in die Nuwe Testament veral tot uiting in die uitdruif van duivels/bese geeste. Mense moes verlos word van “besetenheid” deur die bese. Ook hieraan word baie ruimte afgestaan om hierdie gebeurtenisse te beskryf en daarvoor vrae te vra. Maar, op geen stadium word die vrae hieroor gevra in die konteks van die bevindinge en kennis van die wetenskap wat vir ons vandag 'n enorme klomp inligting aanbied oor verskillende verskynsels van menslike gedrag nie. Vir die meeste van die “afwykings” wat in die Bybel beskryf word, is daar vandag in die psigiatrie en mediese wetenskap name – en ook moontlike chemiese en terapeutiese behandeling beskikbaar.

'n Mens moet jouself die vraag afvra hoekom ons die bevindinge van die natuurwetenskap oor die algemeen in die godsdienstige beskouings so selektief toepas. Ons het geen probleem om te aanvaar dat die aarde om die son draai en aardbewings deur verskuiwings in die aardkors veroorsaak word nie. Ons is ook al minder ongemaklik daarmee as die wetenskap die ses-dag skepping van die eerste Skeppingsverhaal (Gen 1) uitdaag en ons dan besef dat 'n mens nie wetenskaplik korrekte antwoorde op wetenskaplike vrae kan verwag as dit aan 'n voorwetenskaplike teks gevra word nie. Maar as die mediese wetenskap en psigiatrie ons kan help om bepaalde versteurings, wane en die mag van suggestie en kulturele kondisionering te verstaan en in terme van ons vertolking van die Bybel ook hierin te help, dan word die wetenskap verdag gemaak as sou dit die gesag van die Bybel bedreig en alle moontlikheid van verwondering oor die mag van God bedreig. Terwyl dit nie so hoef te wees nie.

En dit is juis omdat ons nie konsekwent die skuif van voorwetenskaplike wêreld- en lewensbeskouing na 'n wetenskaplike een deurgaen en deurdink nie, dat ons probeer en sukkel om logiese verklarings te probeer gee van duidelike teenstrydighede in die Bybel. Op bl 138 is so 'n voorbeeld van die gevolg van inkonsekwente skuif in denke van voorwetenskaplike geskrif tot die denkraamwerk van die wetenskaplike tyd, wanneer (aan die een kant) probeer word om die oorwinning van die bose deur die verlossingswerk van Jesus, maar (aan die ander kant) die voortdurende mag van die kwaad in en om ons te probeer verduidelik. Daar is talle sulke voorbeelde – juis die beskrywing van die versoeking in die woestyn is vol spekulatiewe vrae.

Daarom is dit 'n halwe goeie boek. Hiermee word die uitdaging aan die skrywer gestel om die tweede deel van die boek as opdrag te sien, waarin die persoonlike skuif wat hy self oor die Satan en bose magte in sy eie bediening gemaak het logies aan die orde gestel word – en dit (die vraagstuk na die kwaad vandag) op 'n meer bevredigende konsekwente wyse te voltooi.

DR BEN DU TOIT

DIREKTEUR KOMMUNIKASIE: NG KERK SINODE VAN WES-EN-SUIDKAAPLAND